

Strupka Friesova (*Xylopsora friesii*). Foto František Bouda.

Vzácná strupka Friesova nalezena v PR Údolí Teplé

Ondřej Peksa, Západočeské muzeum v Plzni

V letech 2024–2025 proběhl v PR Údolí Teplé vůbec první systematický lichenologický průzkum, při kterém se podařilo zaznamenat překvapivě vysoký počet druhů včetně několika velmi zajímavých a vzácných lišejníků. Je to dáno rozmanitostí substrátů, ale především biotopů. Najdeme tu přirozená reliktní stanoviště stejně jako specifická místa vytvořená člověkem (např. železniční trať a tunely), přičemž první i druhá mohou být pro lišejníky atraktivní.

Jedním ze zjištěných vzácných druhů je strupka Friesova (*Xylopsora friesii*) preferující stanoviště reliktní povahy jako jsou

skalnaté svahy, sutě, skalní a rašelinné bory. Je považována za boreálně-montánní lišejník (tedy s těžištěm výskytu v chladných severských oblastech a v horách mírného pásu), ve střední Evropě je uváděna spíše vzácně, avšak není vyloučeno, že je částečně přehlížena. V České republice patří strupka Friesova k poměrně vzácným lišejníkům. Těžištěm jejího výskytu jsou rašelinné lesy a sutě v jižních Čechách a některá kaňonovitá říční údolí (Malíček et al. 2025). Nejbližší známé lokality druhu se nacházejí v Českém lese v PR Podkovák (Peksa 2020) a v Krušných horách v NPR Rolavská vrchoviště (O. Peksa, nepubl.).

Strupky (původně rod *Hypocenomyce*, dnes rozdělený do několika samostatných rodů) mají specifickou ekologii. Kromě toho, že rostou na mrtvém dřevě či kůře, jsou některé často nalézány na ohořelých pahýlech stromů v jehličnatých lesích (Bendiksby et Timdal 2013). Jeden z druhů se podle toho, že miluje dřevěné uhlí a spáleniště, dokonce i jmenuje *Carbonicola anthracophila*.

Strupka Friesova roste většinou na mrtvém dřevě nebo i borce jehličnanů, ale podobně jako její příbuzná ráda porůstá ohořelé dřevo, pokud je k dispozici. To je i případ nálezu v Údolí Teplé, kde roste na ohořelém torzu borovice ve skalnatém svahu, asi 40 metrů východně od jižního ústí Dolnohamerského tunelu III (50,05088°N 12,82587°E). Podobné pahýly v místech, kam lidská noha moc často nevkročí, jsou zřejmě pozůstatky drobných požárů po záahu bleskem.

Současné rozsáhlé odumírání smrkových porostů v důsledku sucha a napadení kůrovcem povede i v kaňonu Teplé v poměrně blízké budoucnosti k výrazným změnám ve složení zdejších společenstev, včetně lišejníků – a bude zajímavé sledovat, jak se s nástupem přirozenější druhové skladby zdejších lesů změní i druhové složení lišejníků (např. strupka Friesova může vymizet v důsledku celkového vysušení údolí, na druhou stranu tu bude mít díky množství mrtvého dřeva po odumření smrků dostatek vhodného substrátu). Zásadním ochrannářským úkolem do budoucna však zůstává redukce extrémně přemnožené lesní zvěře bránící přirozené obnově lesa ale i přímo poškozující společenstva lišejníků.

Nízké ohořelé torzo borovice v reliktním boru na skalnato-suťovém svahu v PR Údolí Teplé porůstá strupka Friesova, která je pro tento substrát typická. Foto Ondřej Peksa.

Literatura:

- Bendiksby M. et Timdal E. (2013): Molecular phylogenetics and taxonomy of *Hypocenomyce* sensu lato (Ascomycota: Lecanoromycetes): Extreme polyphyly and morphological/ecological convergence. – *Taxon* 62: 940–956.
- Malíček J., Palice Z., Bouda F., Knudsen K., Šoun J., Vondrák J. & Novotný P. (2025): Atlas českých lišejníků. – Dostupné on-line: dalib.cz
- Peksa O. (2020): Lichenologická inventarizace lokality PR Podkovák. – Ms. 7 pp.
- Peksa O. (2025): Lichenologická inventarizace lokality PR Údolí Teplé. – Ms. 15 pp.